

Спеціалізованій вченій раді Д 71.831.02
Подільського державного аграрно-
технічного університету

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Пуцентейла Петра Романовича на дисертаційну роботу
Леськіва Ігора Юрійовича на тему “Інноваційно-інвестиційний механізм
формування і розвитку ринку м’яса та м’ясної продукції”, подану на
здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством до
спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02
Подільського державного аграрно-технічного університету**

I. Актуальність теми дослідження та її зв’язок з напрямками наукових досліджень

Пріоритетним завданням агропромислового сектору є забезпечення населення країни продукцією тваринництва, перш за все, м’ясом і молоком високої якості, що зумовлює необхідність модернізації цієї галузі. Визначальними об’єктивними чинниками розвитку галузі тваринництва є продовольчі, соціально-економічні, ресурсні та екологічні. Світовий досвід розвинутих країн показує, що збільшити виробництво продукції тваринництва та поліпшити його якість можна за допомогою інноваційно-інвестиційного механізму.

В Україні ринок м’яса та м’ясної продукції перебуває в кризовому стані. Поголів’я худоби у всіх категоріях господарств суттєво скоротилося. Особливо катастрофічна ситуація склалася в сільськогосподарських підприємствах, які в дореформений період були основними виробниками продукції. Головними чинниками, що негативно впливають на розвиток галузі, є загальна економічна криза в державі, що призвела до зниження купівельної спроможності населення, диспаритет цін на продукцію сільського господарства і промисловості, відсутність цілеспрямованої й науково обґрунтованої державної підтримки галузі, а також недосконалість кредитної, податкової та інноваційно-інвестиційної політик. Проблеми розвитку ринку м’яса та м’ясної продукції мають значний вплив на продовольчу безпеку країни і саме тому є особливо актуальні. Необхідні пошук і застосування дієвих інноваційно-інвестиційних механізмів формування і розвитку ринку м’яса та м’ясної продукції, котрі спонукатимуть сільськогосподарських товаровиробників зменшувати

собівартість, впроваджувати інтенсивні ресурсозберігаючі технології виробництва високоякісної продукції тваринництва.

Наведені аргументи у своїй сукупності підтверджують актуальність теми, логічність мети і завдань дослідження, наукову та практичну значимість дисертаційної роботи Леськіва І. Ю.

Своєчасність та доцільність обраної проблематики наукових розвідок засвідчує її прямий зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно-технічного університету “Формування стратегій та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації” (номер державної реєстрації 011U007032).

II. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність висновків і рекомендацій дисертаційної роботи забезпечило використання міждисциплінарного підходу у виборі наукової літератури, статистичних даних і нормативно-правових документів. Дисертація вирізняється використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження для розв'язання важливого науково-прикладного завдання щодо обґрунтування та поглиблення теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму ефективного функціонування і розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Її структура є чіткою та логічною, а сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти обраної проблеми, визначають послідовність викладу матеріалу, у повній мірі висвітлені в науковій новизні і висновках.

У першому розділі «Теоретичні аспекти інноваційно-інвестиційного механізму функціонування і розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції» з'ясовано економічну сутність інноваційно-інвестиційного механізму формування і розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції; розкрито особливості, інституціональні основи та систему факторів впливу на функціонування ринку м'яса; обґрунтовано методику наукового дослідження формування і розвитку ринку м'яса (с. 12-62).

У другому розділі «Сучасний стан розвитку ринку м'яса в Україні» проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку виробництва м'яса;

досліджено становлення та функціонування ринку м'яса та м'ясної продукції, зокрема проаналізовано пропозицію даної продукції на ринку за рахунок власного виробництва та здійснено аналіз інноваційно-інвестиційного забезпечення формування та функціонування ринку м'ясної продукції (с. 63-122).

У третьому розділі «Шляхи удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму розвитку ринку м'яса» змодельовано тенденції перспективного розвитку вітчизняного ринку м'яса та м'ясної продукції, запропоновано шляхи удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму формування ринку м'яса та м'ясної продукції та сформульовано стратегічні напрями його розвитку (с. 123-176).

У дисертаційній роботі здійснено класифікацію інновацій у галузі тваринництва (с. 23-24); зроблено періодизацію етапів освоєння інновацій у тваринництві (с. 28-29), що дало змогу дисертанту ґрунтовно уточнити фактори інновацій в галузі (с. 30-31). В цьому контексті на особливу увагу заслуговує авторське бачення інноваційно-інвестиційного механізму функціонування та розвитку ринку м'яса через систему відповідних заходів (с. 31-32); здійснено обґрунтування ринку м'яса та м'ясної продукції, як складової частини продовольчого ринку (с. 34), що дозволило виявити основні характеристики ринку м'яса та м'ясної продукції (с. 35-36), відобразити структуру ринку м'яса і м'ясної продукції (с. 45-46) і запропонувати власне трактування ринку м'яса та м'ясної продукції, як складової частини продовольчого ринку, який є сукупністю соціально-економічних відносин, які виникають у сфері виробництва, переробки, збуту і споживання даного виду продукції, та структура якого має багатокладний та не стабільний характер (с. 42).

Дисертант ґрунтовно підходить до обґрунтування парадигми аналізу ринку м'яса (с. 50) і систематизовує парадигму аналізу секторної структури ринку м'яса та м'ясопродукції (с. 51-52), що дозволило запропонувати методику оцінки ринку м'яса та м'ясної продукції, котра включає кілька етапів, кожний з яких вирішує певне проміжне завдання, сукупність яких направлена на досягнення головної мети оцінки (с. 53-54). На основі наведених аргументів дисертант здійснює класифікацію критеріїв (показників) оцінки ринку м'яса та м'ясної продукції (с. 54-55) і пропонує відповідні оціночні критерії (показників) функціонування ринку м'яса (с. 57-59).

Дисертантом здійснено системний аналіз трансформаційних процесів у тваринництві (с. 64-82), проведено оцінку реалізації худоби і птиці

сільськогосподарськими підприємствами (с. 86-90), зокрема за маркетинговими каналами (с. 90) і цінами реалізації (с. 91-93). Особливий інтерес викликає авторський підхід до проведення дослідження за допомогою кореляційно-регресійного методу, факторів, які впливають на продуктивність ВРХ та ефективність виробництва яловичини в Україні (с. 94-98), що дало змогу виявити вплив виробничих витрат на ефективність виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах України (с. 98-101) і обґрунтувати баланс м'яса та м'ясних продуктів (с. 102-103).

На основі дослідження здобувачем запропоновано основні напрями розвитку інновацій в м'ясній галузі (с. 109-110), здійснено SWOT-аналіз на основі якого визначено зовнішні можливості та загрози, а також внутрішні сильні та слабкі сторони інноваційного розвитку м'ясної галузі (с. 111-117). Проведений аналіз свідчить про наявність позитивних та негативних чинників впливу на інноваційний розвиток м'ясної галузі, дія яких зумовлюється низькою інвестиційною привабливістю тваринництва.

Слід відзначити свіжість авторських поглядів щодо подолання множини накопичених за тривалий період проблем у галузі через моделювання тенденцій розвитку тваринництва (с. 123-140). Дисертант зумів узагальнити схему формування економічних відносин суб'єктів ринку м'яса і м'ясних продуктів (с. 142-144) та обґрунтувати складові інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку ринку м'яса і м'ясних продуктів (с. 145-148). Це дало змогу відобразити взаємодію інноваційної та інвестиційної складових розвитку ринку м'яса і м'ясних продуктів (с. 150-152); обґрунтувати механізм інноваційно-інвестиційного розвитку ринку м'яса і м'ясних продуктів (с. 152-154) за допомогою реалізації інноваційного та інвестиційного блоків, за допомогою поєднання науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансових, маркетингових, логістичних та інші заходів (с. 154-155).

Дисертантом запропонована модель процесу функціонування ринку м'яса та м'ясної продукції (с. 157-158) і функціональна модель процесу формування пропозиції на ринку м'яса та м'ясної продукції (с. 159-160); розроблено стратегічні напрями розвитку ринку м'яса та м'ясних продуктів (с. 160-162), обґрунтовано основні положення діючої та запропонованої державної політики у сфері регулювання м'ясного тваринництва і ринку м'яса та м'ясних продуктів (с. 165-166); визначено потенційні сфери, напрями та форми кооперації та інтеграції суб'єктів ринку м'яса та м'ясних продуктів за допомогою створення вертикально інтегрованих структур кластерного типу (с. 167-170).

Здобувач аргументовано довів необхідність удосконалення інноваційного-інвестиційного механізму як необхідної умови формування та імплементації механізму розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції, який передбачає узгоджене поєднання ключових положень ринкового механізму та особливостей державного регулювання з урахуванням орієнтації на визначені цілі, стимули і стратегічні пріоритети, а також передбачає відповідні методи, важелі, інструменти управління та впровадження. Реалізація запропонованого механізму у поєднанні із розробленими науково-технічними, виробничими, управлінськими, фінансовими, маркетинговими, логістичними та іншими заходами, пов'язаними із позиціонуванням та просуванням нової чи удосконаленої продукції (технології) на ринку м'яса і м'ясних продуктів, уможливорює формування економічного, екологічного та соціального ефектів, комплементарна і системна дія яких з урахуванням визначених індикаторів є детермінантою інноваційно-інвестиційної моделі розвитку ринку м'яса і м'ясних продуктів.

III. Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

У процесі дослідження дисертантом отримано результати, які засвідчують його особистий внесок, що полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні питань щодо удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму формування і розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції. Нові наукові положення, що відображають новизну дослідження та виносяться на захист, полягають у наступному:

– удосконалено теоретико-методичний підхід до формування інноваційно-інвестиційного механізму як детермінанти розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції, який, по-перше, передбачає узгоджене поєднання ключових елементів ринкового механізму та особливостей державного регулювання з урахуванням орієнтації на визначені цілі, стимули і стратегічні пріоритети та, по-друге, ґрунтується на науковій інтерпретації результатів сценарного прогнозування основних індикаторів розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції та на моделюванні потенційних ефектів (економічного, екологічного, соціального) від імплементації складових інноваційно-інвестиційного механізму;

– визначено теоретичні підходи до економічної сутності ринку м'яса та м'ясної продукції, що являє собою систему соціально-економічних відносин,

які виникають у процесі виробництва, переробки, збуту, споживання м'яса та м'ясної продукції і знаходить своє відображення у виконанні властивих йому функцій: забезпечення підвищення інвестиційної активності вкладень капіталу в м'ясопродуктовий підкомплекс; забезпечення населення м'ясом та м'ясною продукцією; надання постачальникам м'яса вільного доступу до конкурентного ринку; створення і удосконалення інфраструктури ринку; забезпечення продовольчої безпеки;

– обґрунтовано сутнісно-змістовне значення інституціональних особливостей з погляду взаємозв'язку розвитку та структури ринку м'яса та м'ясної продукції, в тому числі інституціональної економічної поведінки суб'єктів і результативності механізму керування, що дає можливість визначити особливості національної моделі його регулювання межі і границі державного втручання. Особливість взаємодії державних методів керування та ринкових механізмів регулювання, що визначають траєкторію подальшого розвитку м'ясопродуктового підкомплексу, обумовлені дією ступеня сформованості інституціонального середовища, як детермінанти економічного поведіння суб'єктів м'ясного ринку: пріоритетністю ринку з точки зору продовольчої безпеки, рівнем розвитку конкуренції на м'ясному ринку, неоднорідністю регіональної структури ринку м'яса, структурними змінами (диверсифікація, інтеграція, конгломеративне злиття);

– запропоновано формалізований підхід до ідентифікації регіонів в яких створення кластерного формування є доцільним та економічно виправданим, в основі якого лежить класифікація адміністративно-територіальних одиниць за низкою критеріїв, які розділені на три групи: критерії ресурсного забезпечення регіону; критерії виробничого характеру; ринкові критерії;

– набуло подальшого розвитку визначення сутності інноваційно-інвестиційного механізму, яку, на відмінну від існуючих, необхідно розглядати як інструмент управління, який є сукупністю управлінських елементів і способів їх організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності шляхом використання з урахуванням особливостей формування і розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції;

– обґрунтована методика наукового дослідження формування та розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції, що на відмінну від існуючих, оцінка ринку м'яса ідентифікуватиметься як взаємопов'язана сукупність кількісних і якісних складових, що передбачають розрахунок секторних та загальноринкових критеріїв ринку, аналіз якості динаміки його розвитку, конструювання

інтегральних величин, які завершують характеристику ринку і головна мета даної методики полягає у визначенні динаміки зміни ключових параметрів розвитку ринку м'яса в цілому та його складових секторів, зокрема, формування агрегованого висновку про стан і проблеми розвитку даного ринку як методичної основи його перспективного розвитку;

– змодельовано процеси розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції, що передбачає ідентифікацію існуючих тенденцій і швидкості зміни ринкової кон'юнктури на базі методів регресійного аналізу та диференціального числення, побудову точкового прогнозу основних показників попиту та пропозиції, а також розробку і дослідження динамічної моделі розвитку ринку, яка враховує амбіотичний тип взаємозв'язку між поголів'ям сільськогосподарських тварин і фондом споживання м'яса та м'ясної продукції;

– обґрунтована система заходів активізації розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції, імплементація якої має на меті нарощення пропозиції якісної сировини шляхом вдосконалення податкової політики у відповідній сфері, удосконалення механізмів боротьби із африканською чумою свиней, розвиток сертифікації та поглиблення взаємодії учасників ринку на засадах сільськогосподарської кооперації та вертикальної інтеграції;

– визначено та обґрунтовано стратегічні напрями розвитку м'ясного ринку, які доцільно розподілити за рівнем управління на напрями макро-, мезо- (державна економічна політика, розвиток стандартизації та сертифікації продукції, сприяння розвитку кооперативного руху і вертикальної інтеграції) та мікрорівня (активізація інноваційної діяльності, кооперація, вертикальна інтеграція, розвиток маркетингу тощо).

IV. Науково-практична значущість результатів дослідження

Обґрунтовані в дисертації теоретико-методологічні підходи, положення та висновки можна рекомендувати для використання у науково-дослідній роботі та у практичній діяльності органів державного управління, суб'єктів господарської діяльності для покращення обґрунтованості стратегічних рішень та реалізації завдань щодо удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму ефективного розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції, враховуючи сучасні економічні умови, що буде сприяти забезпеченню населення м'ясом та м'ясною продукцією.

Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації схвалено та використано у практичній діяльності ТзОВ «Бучачагрохлібпром» при розробці

заходів щодо удосконалення відносин між виробниками м'яса та підприємствами по його переробці (довідка про впровадження № 468 від 21.06.2018 року).

Рекомендації щодо забезпечення регіону м'ясною продукцією застосовувалися відділом агропромислового розвитку Бучацької районної державної адміністрації Тернопільської області при розробці пропозицій до проектів програм та прогнозів щодо забезпечення продовольчої безпеки регіону (довідка про впровадження № 249/01-07 від 21.11.2018 року).

Науково-практичні результати щодо активізації розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції використані Департаментом агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації при розробці стратегії розвитку м'ясного тваринництва (довідка про впровадження № 2-877/2 від 25.09.2018 року).

Окремі результати дослідження використовуються в навчальному процесі Подільського державного аграрно-технічного університету при викладанні дисциплін «Стратегія підприємства», «Національна економіка», «Трансформаційна економіка та економічна політика держави» (довідка № 71-01-797/1 від 10.10.2018 року).

Основні результати апробовані, доповідались, обговорювались та схвалені на 7 міжнародних та всеукраїнських (в т.ч. з міжнародною участю) наукових і науково-практичних конференціях.

V. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За результатами виконаних досліджень опубліковано 10 наукових праць, (з яких 2 – у співавторстві) із них 5 статей – у фахових наукових виданнях (в тому числі 2 статті – у періодичних виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави, 4 праці апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових праць за темою дисертації становить 5,36 друк. арк., особисто автору належить 4,56 друк. арк.

Зазначені наукові праці достатньо повно відображають основний зміст дослідження. Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, його зміст ідентичний основним положенням дисертаційної роботи.

VI. Дискусійні положення і зауваження по змісту дисертаційної роботи

Поряд з позитивними сторонами дослідження в дисертаційній роботі Леськіва І. Ю. мають місце дискусійні положення, стосовно яких необхідно висловити такі зауваження:

1. Рис. 1.3. (с. 30) вимагає доповнення такими факторами інновацій в галузі тваринництва, як “зоотехнічні” і “ветеринарні”.

2. У § 1.2. “Особливості, інституціональні основи та система факторів впливу на функціонування ринку м’яса” доцільно було вказати нормативно-правове забезпечення функціонування ринку м’яса. Вважаємо, за потрібне запропонувати перенести таблицю 3.5 (с. 147) у § 1.2, що дало б можливість виправити наявний дисбаланс.

3. На с. 58-59 у таблиці 1.5 автор пропонує оціночні критерії (показники) для аналізу функціонування ринку м’яса. Проте, у 2-му розділі дисертації не усі запропоновані показники знайшли використання, від цього робота лише б виграла.

4. Окремі таблиці є громіздкими, зокрема 2.1 (с. 64-65), 2.8 (с. 77-78), 2.9 (с. 78-79), 2.14 (с. 98-99), 2.19 (с. 100-101) розміщені на декількох аркушах. Вважаємо, що потрібно було надати їм більш компактний вигляд або перенести у додатки.

5. У § 2.1. “Тенденції розвитку виробництва м’яса” і у § 2.2. “Становлення та функціонування ринку м’яса та м’ясної продукції” доцільно при кінці додати “в Україні”.

6. З метою збагачення роботи при розгляді § 2.3. “Інноваційно-інвестиційне забезпечення формування та функціонування ринку м’ясної продукції” можна було б детальніше розкрити особливості використання інновацій за окремими видами м’ясної продукції, її інвестиційне забезпечення та напрямки розвитку економічних відносин учасників ринку м’яса (виробників, переробників і торгівельно-збутову мережу) з метою визначення конкретних механізмів та інструментів.

7. Варто було додати світовий досвід інноваційно-інвестиційного механізму функціонування і розвитку ринку м’яса і м’ясної продукції і запропонувати заходи для імплементації найкращих здобутків у діяльність суб’єктів господарювання. В дисертації не з’ясовано, як створити інституціональні стимули для інноваційно-інвестиційного механізму функціонування і розвитку ринку м’яса і м’ясної продукції через селекцію.

VII. Загальний висновок

Дисертаційна робота Леськіва Ігора Юрійовича на тему “Інноваційно-інвестиційний механізм формування і розвитку ринку м’яса та м’ясної продукції” є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Отримані результати та висновки достатньою мірою обґрунтовані, містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність.

Опубліковано достатню кількість наукових праць.

Автореферат в повній мірі відображає зміст дисертаційної роботи.

Дисертація за змістом, обсягом і оформленням відповідає вимогам МОН України до робіт, представлених на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату та дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Отримані результати, висновки та рекомендації у сукупності вирішують актуальну проблему удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму формування і розвитку ринку м’яса і м’ясної продукції.

За змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота на тему “Інноваційно-інвестиційний механізм формування і розвитку ринку м’яса та м’ясної продукції” відповідає вимогам пп 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567 (зі змінами і доповненнями), а її автор, Леськів Ігор Юрійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку
та економіко-правового забезпечення
агропромислового бізнесу
Тернопільського національного
економічного університету

П. Р. Пуцентейло

Підпис:	<i>П. Р. Пуцентейло</i>
Завіряю:	<i>Торонько І. Р.</i>
Зав. загальним відділом:	